

Відділ освіти міської ради

Міський методичний кабінет

Гірницька загальноосвітня школа І – ІІ ступенів № 18

Селидівської міської ради

Донецької області

*Розробка уроку з української
літератури
на тему «Душі жіночої невипита
криниця...»*

*Образ знедаленої жінки в поемі Т.Т.Шевченка «Наймичка»
у 9 класі*

Підготувала

вчитель української мови

та літератури

вищої кваліфікаційної категорії,

«Старший учитель»

Сапунова Олена Йосипівна

м. Селидове

2015 р.

Тема. «Душі жіночої не випита криниця...». Образ знедоленої жінки в поемі Т.Г.Шевченка «Наймичка»

Мета: домогтися усвідомлення учнями змісту поеми, у якій порушено проблему покритки і материнства; розкрити сюжет і образи поеми через соціальний конфлікт; показати трагізм долі покритки у 19 ст., жертвну любов жінки – матері до своєї дитини; формувати ключові компетентності: комунікативну, інформаційну, соціальну, продуктивної творчої діяльності, здоров'язберігаючу

Розвивати культуру зв'язного мовлення, пам'ять, спостережливість, творчі здібності, вміння логічно і критично мислити, грамотно висловлювати власні думки, почуття, робити ґрунтовні й виважені висновки

Виховувати доброту, милосердя, співчуття до знедолених, почуття відповідальності за свої вчинки

Тип уроку. Урок засвоєння нових знань. Відверта розмова при свічах

Обладнання: портрет Т.Г.Шевченка, збірка «Кобзар», текст поеми «Наймичка», ІКТ, Біблія, вислови видатних людей про матір, репродукція картини «Сікстинська Мадонна» Рафаеля, дидактичний матеріал(картки), епіграф

Методи, прийоми, форми роботи: робота в групах, робота в парах, індивідуальна робота, бесіда, виразне читання, «Мікрофон», «Передбачення», «Незакінчені речення», рольова гра, «Я - герой твору», «Діаманта», «Займи позицію», «Дискусійна трибуна»

Випереджальні завдання: ознайомитися зі змістом поеми Тараса Шевченка «Наймичка»; підготувати завдання в групах; декламувати напам'ять уривки із прологу до поеми, монолог Ганни

I Організаційний момент

Учитель

- Доброго дня, діти й шановні гості. Вітаю Вас на сьогоднішньому уроці літератури.

(Музичний супровід «Аве, Марія»)

Від дня народження і до останньої хвилини

Є мить прекрасна – це життя людини.

Простягніть долоню. Подаруйте для роботи на уроці старанність, наполегливість, творчість. Простягніть іншу долоню. На неї я дарую вам свою любов, повагу. Хочу, щоб після сьогоднішнього уроку ви стали ще мудрішими. *(Учитель ходить по класу, імітуючи подарунок на долоню).*

А тепер обмінюйтесь дарунками. Доторкніться долонею до долоні, потисніть один одному руки, побажайте успіху на уроці.

II Мотивація навчальної діяльності

1) Учитель (читає з «Біблії»)

- І створив Бог людину з пороку земного. І дихання життя вдихнув у ніздрі її – і стала людина живою душею», - читаємо у Книзі книг про появу людини на світ Божий.

2) Робота з репродукцією картини

- Подивіться уважно на репродукцію картини Рафаеля «Сікстинська Мадонна».
- У чому полягає її притягальна сила?
(Відповіді учнів)

Учитель

- Саме дитя поєднує жінку, землю та Матір Божу, бо жінка є Берегинею роду людського, земля – мати викохує нас – її дітей, а Богоматір – символ вічності, бо саме вона дала світові Сина Божого Ісуса Христа.
- Сьогодні у нас не просто урок, а розмова при свічах. Тож давайте запалимо свічі, які будуть символізувати святі образи жінки, землі та Божої матері (запалюємо свічі).

3) Хвилинка виразного читання

- А зараз я пропоную звернутися зі словами молитви за маму до Пречистої Діви Марії.

Молитва за маму
(хорове читання пошепки)

Є в мене найрідніша матуся на світі,
За неї до тебе, Пречиста, молюся,
Молюся устами, молюся серденьком,
До тебе, небесна Ісусова ненька,
Благаю у тебе щирими словами
Опіки та ласки для любої мами.
Пошли не скарби їй, а щастя і долю,
Щоб дні всі минали без смутку, без болю.
Рятуй від нудьги, матусеньку милу,
Даруй їй здоров'я, рукам надай силу,
Щоб вели діток у світ та у люди,
Щоб мати раділа, пишалась усюди.

Учитель

- Думаю, що Матір Божа почула ці молитви і пошле благодать на ваших матерів.
- А ось геніальний поет Тарас Шевченко у своїх творах зобразив земних Мадонн - звичайних українських жінок – матерів.
«Такого полум'яного культу материнства, такого апофеозу жіночого кохання і жіночої муки, мабуть, не знайти ні в одного з поетів світу», - так писав про Тараса Шевченка Максим Рильський. Нещасний в особистому житті Шевченко найвищу красу бачив у жінці, в матері. Образ коханої жінки, жінки – матері – улюблений образ Шевченка .

III Повідомлення теми, мети, завдань уроку; очікувані результати

Учитель

- Сьогодні на уроці ми з вами продовжимо подорож літературними стежками і звернемося до твору, про який говорять, що навіть, якщо б

Шевченко написав одну «Наймичку», він і тоді став би безсмертним навіки.

- Тож тема нашого уроку «Душі жіночої невипита криниця...» Образ знедоленої жінки, розкриття її трагічної долі в поемі Тараса Шевченка «Наймичка».

Протягом уроку ми зробимо проблемно – тематичний аналіз поеми «Наймичка», а головне – спробуємо зрозуміти душевні пориви головної героїні і дати відповідь на проблемне запитання: «Поведінка Ганни – вияв слабкодухості чи твердості характеру жінки?»

Також ми торкнемося питання сучасної жінки.

- Запишіть, будь ласка, дату, тему уроку

Учитель

- Сподіваюсь на вашу плідну співпрацю. Звертаю увагу, що за творчу та активну роботу ви будете сьогодні одержувати «Лайки» (учитель демонструє) .
- Епіграфом до нашого уроку я взяла слова **Тараса Шевченка**

У наших раї на землі
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим

Метод «Передбачення»

- Як ви вважаєте, про що може йти мова на уроці, який розпочинається таким епіграфом?

Сформулюйте свої думки за допомогою незакінчених речень:

- Я вважаю, що на цьому уроці ми ...
- Скоріш за все ми розглянемо...

IV Актуалізація опорних знань

1. Емоційна підготовка учнів

(звучить сумна, повільна музика – пісня на вірш Т. Шевченка «На вгороді коло броду»)

(Учитель говорить на фоні музики)

- Яка музика звучить? (Мінорна, сумна)

- Саме таким сумним і тривожним видалося життя Ганни за поемою «Наймичка» Т. Шевченка, над долею котрої ми сьогодні будемо розмірковувати.

2. Перевірка виконання учнями домашнього завдання

Учитель

- А почнемо ми наш урок з перегляду ваших мультимедійних завдань. Слово нашим аніматорам та декламаторам
Відеоролик (*Пролог з поеми «Наймичка» Т.Г. Шевченка*)

Бліц – опитування

- Про що автор розповідає у пролозі?
- Хто ця молодиця?
- Що про себе розповідає героїня у пісні – звертанні?
- Чому вона змушена покинути сім'ю?
- Які два виходи вбачає вона?
- Чому вирішує підкинути дитину?

Сюжетні лабіринти поеми

Учитель

- А зараз пропоную помандрувати сюжетними лабіринтами поеми. До роботи запрошую наших блогерів, які представлять сюжет твору шляхом презентації плейкастів. Ваше завдання (всім учням) – пригадати подію із твору дуже коротко.

«Анкета твору»

Учитель

- Які ж таємниці знав творець поеми «Наймичка»?
 - Звідки черпав натхнення?
 - Що ми знаємо про твір?
 - Щоб краще запам'ятати ці відомості, вам треба було вдома, працюючи в «домашніх групах», заповнити «Анкету твору».
- Сподіваюсь, що ви впоралися із цим завданням.
- Сьогодні на уроці у нас працює 3 пошуково – дослідницькі групи
(*Представлення груп: Вконтакті, Facebook, Twitter*)
- На урок ви прийшли зі «стінками», які ми будемо протягом уроку наповнювати виконаними завданнями.

«Літературна дуель»

- А зараз ми перевіримо, як ви підготували це завдання.

Рольова гра

(*До роботи запрошую керівників груп. Виберіть, будь ласка, номери завдань та підготуйтеся до виступу*)

(Не забувайте про правила співпраці в групах)

Анкета твору

1	Якого року написана поезія Т.Шевченка «Наймичка»?	1860 р.
2	Назвіть героїв твору?	Ганна, Трохим, Настя, Марко, Катря
3	Де відбуваються події, описані у творі?	У простому українському селі
4	Визначте жанр поезії	Епічна поема: щоб підкреслити це, Шевченко вводить у твір казкові вимисли
5	Яка тематика твору?	Зображення важкої долі жінки – кріпачки, яка вимушена була все своє життя страждати і приховувати своє материнство
6	Ідея твору	Засудження тогочасних умов, у яких жінка відчувала себе соціально незахищеною; висловлення співчуття стражданням героїні
7	Композиція твору	Композиційно поема поділяється на пролог і 8 частин. У перших чотирьох розповідається про молоду наймичку, решта – про її старість і смерть
8	У чому полягає проблемність твору?	Проблема жінки і суспільства; жінки та обставини, у яких вона опинилася; жінки і власної совісті; проблема відносин поколінь
9	Основна думка поеми	1) Мати – найсвятіше, що є у кожної людини; 2) Я каралась/Весь вік в чужій хаті ... Прости мене, мій синочку: Я...я твоя мати

Складання асоціативного грона

- А тепер скажіть: коли ви чуєте слово «наймичка», які асоціації у вас виникають?
(знедолена; бідна; не має грошей, житла; працююча; працює за гроші; нещасна ...)
- Як ви думаєте, чому Шевченко назвав поему «Наймичка», а не «Мати», «Мати – наймичка»?
- А чи була наймичка щасливою? Чи хоч раз її серце переповнювалося радістю?

Висловлювання відомих людей про матір

Учитель

- Ми продовжимо поповнювати ваші «стінки» матеріалами уроку. І на сьогоднішній наш урок кожна група повинна була підготувати висловлювання відомих людей про жінку – матір. Вважаю, що ця інформація стане в пригоді під час нашого спілкування.

(Кожна група презентує підготовлені вдома висловлювання)

Наприклад: Жінки – перші виховательки роду людського.

(О. Голдсміт)

Світ починається з матері.

(І. Драч)

Скільки є мудреців, та найвища завжди мудрість мами.

(Б. Чіп)

«Мікрофон»

- Діти, а хто для вас «мама»?

Мама – це ...

Музична пауза (Пісня «Коли я в очі мамині погляну»)

«Уявна фантазія»

- А як щодо героїні поеми?

Учитель

- Ви – міські жителі – уявіть, що опинилися у звичайному селі тих часів. Якою ви уявляєте головну героїню – Ганну?

(Це гарна дівчина в українському вбранні, з косою.

Потім – це жінка – низенького зросту (це вказує на її пригніченість), але вона все така ж гарна в очіпку, з хусткою на плечах.

І ще – старенька бабуса, змучена життєвими обставинами, у чорному вбранні (це підкреслює її трагічність), зморшки покрили її чоло, але очі гарні і добрі – добрі. І ще – і в дівочі роки, і в зрілості на її очах були непрохані сльози).

«Я – герой твору»

Учитель

- Я думаю, що настав час зустрітися із Ганною. Послухаємо її крик душі, болі і тривоги.

(Зустріч з героєм. Монолог від першої особи розповідає учениця)

Кохайтесь чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі-чужі люде,
Роблять лихо з вами.
Москаль любить жартуючи,

Жартуючи кине;
Піде в свою Московщину,
А дівчина гине...
Кохайтесь чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі-чужі люди,
Знущаються вами.

Пробігли мої молоді роки. Уже й життя заходить за обрій. Уже забула, де була колись моя хата, батько, ненька. Кохання до москаля обернулось злою долею; вигнана з дому із сином на руках я довго блукала полем, ходила по селах. Тяжко було прогодувати сина, часто жебракувала. У тривожних снах поверталася до неньки та батька. Хто їх старість привітає, хто їх пригріє, хто заплаче, поховає, хто душу спом'яне. Скільки лиха, скільки пересудів їм довелося пережити, через єдину свою безталанну дочку. Але свого сина, рідну кровинку, ніколи не покину, як би важко не було.

Важко спокутуючи свій гріх, усе життя працюю наймичкою в господі власного сина. І ніхто не бачить тих сліз, не чує того стогону, коли щовечора свою долю нещасну проклинаю, тяжко-важко плачу.

Марку, єдиний мій сину, єдина втіхо на цій грішній землі. Чи відчуваєш хоч краєчком серця мій біль?

Усе своє життя біля сина, але не тільки як наймичка: була м йому справжньою матір'ю та любила його мовчки, до кінця днів розплачуючись за помилку молодості. Як серце крається, коли «мама», «матінко», «матусю» Марко говорить до чужих людей, але які дали йому прихисток і мають за рідну дитину.

Уже й нездужаю, щось і сили покидають те вистраждане тіло і душу. А син і не знає, що я його мати.

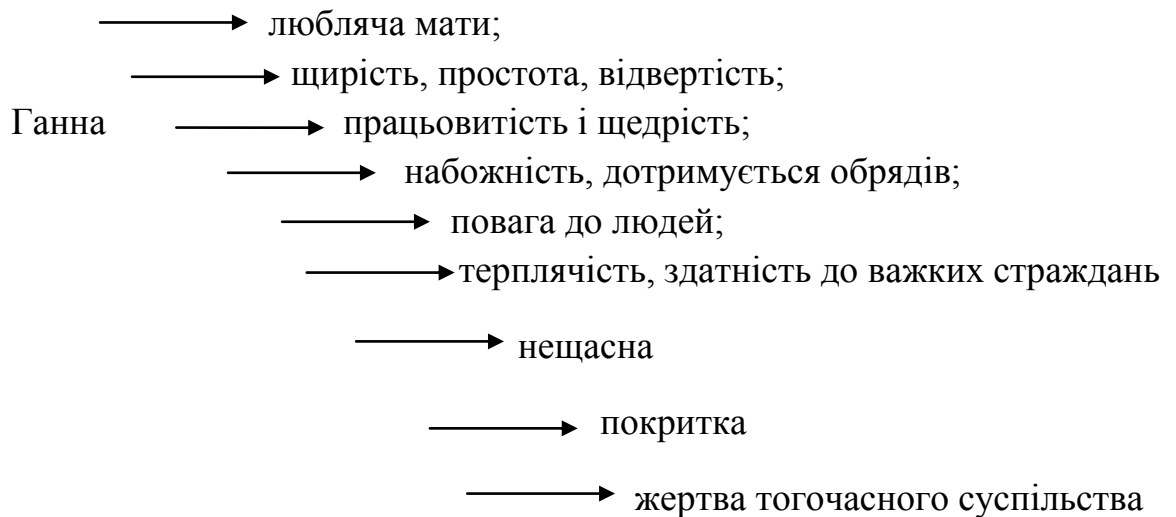
«Марку! подивися,
Подивися ти на мене:
Бач, як я змарніла?
Я не Ганна, не наймичка,
Я...
Прости мене! Я караюсь
Весь вік в чужій хаті...
Прости мене, мій синочку!
Я... я твоя мати.»

Складання інформативного грона

Учитель

- Діти, ви вже багато побачили і почули про Ганну, а тепер давайте узагальнимо сказане і складемо інформативне грона щодо характеристики героїні, довівши міркування цитатами твору

Робота в групах

«Перехресний контроль»

Учитель

- Називайте риси характеру Ганни по черзі і слідкуйте, щоб вони не повторювались

Творча лабораторія

Учитель

- Діти, я знаю, що ви у мене талановиті та здібні, тому запрошую вас до творчої лабораторії, де ви зможете висловити власні думки, судження, переживання щодо змісту поеми, характеристики головної героїні. Я впевнена, що серед вас є і юні поети, і юні прозаїки. Вам пропонуються такі завдання:
 - 1) складіть діаманту головної героїні
(алгоритм складання діаманти)
 - 1 – й р. – тема (1 іменник)
 - 2 – й р. - означення (2 прикметники)
 - 3 – й р. – дія (3 дієслова)
 - 4 – й р. – асоціації (4 іменники)
 - 5 – й р. – дія (3 дієслова)
 - 6 – й р. – означення (2 прикметники)
 - 7 – й р. – тема (1 іменник)
 - 2) напишіть міні – твір – роздум «Коли перегорнена остання сторінка поеми Тараса Шевченка «Наймичка»»;
 - 3) напишіть рекламу твору;
Індивідуальне завдання («Олімпійський резерв»)
- складіть поезію про маму

Презентація творчих завдань учнів

Учитель

- Після такої повної характеристики героїні, думаю, що ви готові до обговорення проблемних запитань.

«Займи позицію»

- Як ви вважаєте, чи правильно вчинила Ганна, що все життя мовчала й зважилася сказати правду лише перед смертю?
- Поведінка Ганни – вияв слабкодухості чи твердості характеру жінки?

Учитель

- А як би сучасні жінки вчинили в ситуації Ганни?
- Якою ви уявляєте сучасну жінку?

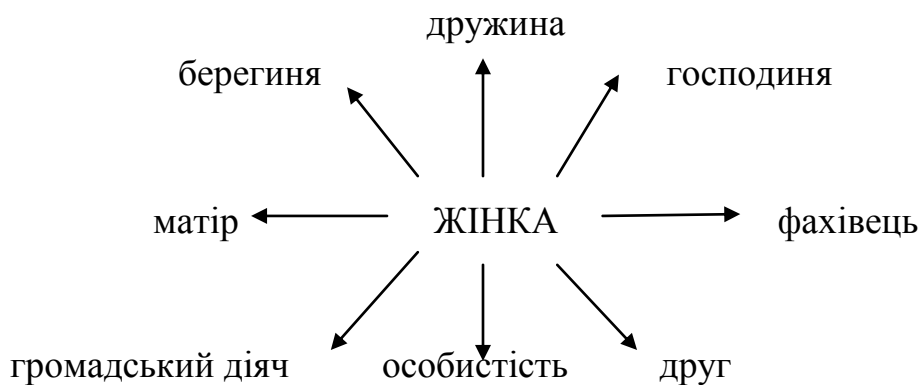
(Учні. Щасливою та успішною)

Учитель

- А тепер доповніть: «Щасливою та успішною можна вважати жінку, яка має:...
 - освіту; - любов; - працю за покликанням;
 - чуйне серце; - здоров'я; - величезні скарби;
 - щиру душу; - гроші; - вірних друзів
 - таланти; - престижну роботу; - Батьківщину;
 - вдалий шлюб; - гарну зовнішність; - батька й матір;
 - самоповагу; - повагу людей; - доброту і співчутливість;
 - вірність; - совість і чесність

одночасно 2 члени групи складають схеми **«Сучасна українська жінка»**

Схема «Сучасна українська жінка»

Дискусійна трибуна

Учитель

- Які причини змушують жінок у наш час залишати своїх дітей?
- Чи знаєте ви якийсь подібний випадок? Ваші думки з цього приводу.

IV Підсумок уроку

Учитель

Проблемні запитання

- Тож давайте підсумуємо все, про що ми дізналися на уроці, активізуємо свої знання із життя і подумаємо:
- Якою була мрія поета стосовно жінки?
(*Бачити жінку – матір щасливою*)
- Які моральні цінності візьмете із собою у життєву дорогу?

Диференційоване домашнє завдання

Вашим домашнім завданням буде (на вибір):

- виписати з тексту поеми Т. Шевченка “Наймичка” художні засоби ;
- написати твір-роздум “Якою я уявляю сучасну Ганну” ;
- скласти плейкаст “Сучасна жінка” ;

Випереджальне завдання:

- опрацювати зміст поезії Т.Шевченка “Марія”, підготуватися до характеристики головної героїні (всім)

Виведення **«Кодексу честі»**

Учитель

Існують різні кодекси: кодекс лицарів, кодекс неписаних моральних законів...

І останнім записом на нашій «стінці» я пропоную виведення «Кодексу честі»

- Чи є актуальною проблема честі сьогодні? Наскільки?
- Якому правилу, стосовно ставлення до жінки, матері, ми сьогодні навчилися?

Живи за законами моралі!

Будь гідним сином чи донькою!

Поважай жінку – берегиню роду людського!

«Спіч у малюнках»

Учитель

- Ну що ж, ми вже можемо презентувати ваші «стінки»? Учні.
- А ми ще готували «Спіч у малюнках» до нашого твору

Учитель

- Тоді вони будуть естетичним оформленням наших «стінок»
(Презентація «стінок»)(Додаток)

Оцінювання роботи учнів на уроці

На уроці ви вміло характеризували героїню твору, висловлювали власні думки, критично мислили, працювали в групах. На мою думку:

- активно працювали на уроці ...
- вдало узагальнювали навчальний матеріал...
- чітко відповідав на поставлені питання ...
- майстерно грала роль...
- Діти, а тепер об'єктивно кожен оцініть свою роботу в групах за «Карткою самооцінювання»

Заповнення листів самооцінювання

Моя підготовка до уроку _____

Моя робота на уроці _____

Загальна кількість балів _____

Заключне слово вчителя

Учитель

- Я задоволена, що у нас вийшла відверта розмова. З криниці жіночої душі ми черпали любов, відданість і добро
Ми шукали вищу мудрість життя у діях і вчинках героїв поеми.
Можливо у когось після уроку залишилось більше запитань, ніж відповідей. Але у вас попереду життя. І дай Боже, щоб вам щастило, щоб ви не оступились на життєвій стежині
Добігає кінця наш урок і догорають ці символічні три свічі – пам'ять про Матір – Україну, жінку – матір та Богоматір

Відео – роздум

Учитель

Гори, свіча, гори і не згасай!
Ти – символ вічності, життя і перемоги!
Хай мир і щастя ллються через край,
І вічно мама зустрічає край дороги

- Прийдіть додому, пригорніться до мами,(впевнена, що всі вони справжні сучасні жінки), і скажіть:
Мамо, мамо, - на весь світ луна,
Мамо, мамо, ви для нас – одна!
Мамо, мамо, землю обійду,
Та ріднішої ніколи не знайду!
- **Дякую всім за плідну співпрацю, чуйність, доброту!**